

2. HET BELEID

2.1 Beleidsagenda

Inleiding

Nederland voert een actief vredes- en veiligheidsbeleid dat bij onze belangen en waarden past. Onze krijgsmacht vormt daartoe een wezenlijk bestanddeel van het instrumentarium. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het belang dat ons land hecht aan de inspanningen in het kader van internationale samenwerkingsverbanden als de Navo en de Europese Unie. Ook wijst de ervaring uit dat Nederland behoort tot de groep landen die voortdurend met militairen in het buitenland actief is. Sinds de Koude Oorlog hebben tienduizenden Nederlandse militairen deelgenomen aan een groot aantal crisisbeheersingsoperaties, van de Balkan tot Afghanistan en van Cambodja tot Haïti. De uitzending van onze militairen in Irak maakt duidelijk dat deze kabinetsperiode eveneens een groot beroep op de krijgsmacht zal worden gedaan. Onze krijgsmacht oogst in internationaal verband veel waardering voor de goede kwaliteit van haar militaire bijdragen.

Defensie moet een kwalitatief hoogwaardige militaire bijdrage aan internationale vrede en veiligheid blijven leveren tegen de achtergrond van een zorgwekkende financiële situatie. Er moeten omvangrijke bezuinigingen worden behaald als gevolg van het Strategisch Akkoord, de Voorjaarsnota 2003, het Hoofdlijnenakkoord en een taakstelling in het kader van de competitieve dienstverlening; zij bedragen in 2004 in totaal € 255 miljoen. Voorts zijn aanvullende maatregelen nodig om de financierbaarheid van de krijgsmacht op langere termijn te waarborgen en de investeringen op peil te brengen. De begroting van Defensie staat onder zware druk, mede als gevolg van het strakke financiële keurslijf van de Defensienota 2000. Er is nauwelijks ruimte om tegenvallers te verwerken en begrotingsrisico's op te vangen. De budgetflexibiliteit is de afgelopen jaren afgenomen door de aanzienlijk gestegen kosten voor de materiële en personele exploitatie en dreigt de komende jaren verder af te nemen door de stijgende uitgaven voor pensioenen en wachtgelden. De stijging van de exploitatielasten heeft bovendien tot gevolg gehad dat noodzakelijke investeringen uitbleven. Juist investeringen zijn van groot belang om de krijgsmacht aan te passen aan veranderingen in de internationale veiligheidssituatie en in de wijze van militair optreden. De hierdoor noodzakelijk geworden interne herschikkingen bedragen in 2004 in totaal € 215 miljoen.

Het resultaat is een over de gehele linie van Defensie uit te voeren reeks maatregelen en aanpassingen. In onze brief van 30 juni jl. stelden wij de Tweede Kamer hiervan al op hoofdlijnen op de hoogte, onder het beslag van besluitvorming in het kabinet over de defensiebegroting voor 2004 (Kamerstuk 28 600 X, nr. 49). De maatregelen uit deze brief zijn nu volledig verwerkt in de voor u liggende begroting. Zij zijn uitvoerig beschreven en toegelicht in de beleidsbrief die u gelijktijdig met deze begroting is toegezonden (voortaan: de Prinsjesdagbrief). De taken en middelen van Defensie zijn daarin kritisch tegen het licht gehouden, mede op grond van de analyse van de internationale veiligheidssituatie en in het licht van de afspraken die in de Navo en de EU zijn gemaakt over de versterking van militaire capaciteiten.

Het gaat nadrukkelijk niet alleen om de verwerking van bezuinigingen. De maatregelen moeten leiden tot een nieuw evenwicht tussen enerzijds de

taken en de ambities van de krijgsmacht en anderzijds de middelen die de samenleving daarvoor beschikbaar stelt. Ook in andere opzichten is een nieuw evenwicht binnen de krijgsmacht geboden. Overeenkomstig de uitdrukkelijke wens van de Navo zal voorrang worden verleend aan kwaliteit boven kwantiteit. Ten koste van de omvang van de krijgsmacht en het aantal hoofdwapensystemen – fregatten, tanks, jachtvliegtuigen, enzovoort – waarover zij beschikt, wordt zodoende meer belang gehecht aan de inzetbaarheid van de krijgsmacht en het vermogen wapensystemen doeltreffend in te zetten. Voorts zullen de exploitatielasten worden teruggedrongen ten gunste van investeringen in hoogwaardige militaire capaciteiten. Ook met behulp van de intensiveringen in het Hoofdlijnenakkoord (voor de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor vredesoperaties) en het Strategisch Akkoord (voor het EVDB) zullen investeringen worden verricht die de krijgsmacht in staat blijven stellen tot een kwalitatief hoogwaardige bijdrage aan de internationale vrede en veiligheid. Als gevolg van deze maatregelen zal het krijgsmachtbrede investeringspercentage de komende jaren worden verhoogd tot ten minste twintig.

Op andere terreinen gaat bij Defensie de komende jaren eveneens veel veranderen. Eerder stuurden wij u al een brief over de herziening van de topstructuur van Defensie (zie Kamerstuk 28 600 X, nr. 96, d.d. 28 mei jl.). Hoofdpunten hiervan zijn een duidelijke scheiding tussen beleid, uitvoering en toezicht, en de versterking van de positie van de chef Defensiestaf, zowel wat betreft de operationele inzet van militaire eenheden als de defensieplanning. De staven worden samengevoegd en met een derde verkleind. Met deze maatregelen is de grondslag gelegd voor een krijgsmacht waarin het onderscheid tussen de krijgsmachtdelen minder belangrijk is en de gezamenlijkheid voorop staat.

Verder vragen de gevolgen van de toenemende samenhang tussen interne en externe veiligheid, die onder meer tot uitdrukking komt bij de maatregelen tegen de toegenomen terroristische dreiging jegens westerse samenlevingen, en het veelvuldige beroep op de krijgsmacht door civiele autoriteiten in Nederland nadrukkelijk om aandacht. In overleg met de meest betrokken departementen zal Defensie werken aan de verdieping van de samenwerking met civiele autoriteiten die van de diensten van de krijgsmacht gebruik maken.

Een helder toekomstperspectief voor de krijgsmacht is voor het personeel van Defensie van groot belang. Dit laat onverlet dat pijnlijke maatregelen voor het personeel onontkoombaar zijn. De komende jaren zullen als gevolg van al lopende interne reorganisaties, het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord en de overschrijding van de begrotingssterkte 2003 ten opzichte van de huidige begrotingssterkte bij Defensie in totaal 11 700 functies verdwijnen. In de Najaarsbrief (Kamerstuk 28 600 X nr. 10, d.d. 8 november 2002) aangekondigde vermindering met 4 800 functies is hierbij inbegrepen. In 2004 zullen bij Defensie in totaal ongeveer 2 400 functies komen te vervallen, waarvan een deel overigens door «zachte» maatregelen, zoals het beperken van de instroom van militair- en burgerpersoneel, het beëindigen van het nadienen van militairen en het bevorderen van de vrijwillige uitstroom. In de Personeelsbrief die u gelijktijdig met deze begroting ontvangt, wordt uitvoerig stilgestaan bij het personeelsbeleid en de gevolgen van de ingrijpende maatregelen voor het personeel van Defensie.

Uit het bovenstaande vloeien voor 2004 de volgende beleidsprioriteiten voort, waarop in deze beleidsagenda nader wordt ingegaan:

1. tot stand brengen van een nieuw evenwicht tussen de taken en de middelen van de krijgsmacht (overeenkomstig de Prinsjesdagbrief);
2. verbetering van de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor vredesoperaties (overeenkomstig het Hoofdlijnenakkoord);
3. versterking van de Europese militaire capaciteiten in de Navo en de Europese Unie;
4. bestuurlijke vernieuwing (inclusief de herziening van de topstructuur van Defensie en de samenvoeging en verkleining van staven);
5. verdieping van de samenwerking met civiele autoriteiten in Nederland.

1. Hernieuwing van het evenwicht tussen de taken en de middelen van de krijgsmacht

Eén van de belangrijkste doelstellingen van Defensie is het bereiken van een nieuw evenwicht binnen de krijgsmacht, waardoor deze ook op langere termijn financieerbaar en beter inzetbaar is en over voldoende ruimte beschikt voor noodzakelijke investeringen in nieuwe capaciteiten. De redenen hiervoor zijn hierboven genoemd. De taakstellingen en herschikkingen bij Defensie worden waar mogelijk gerealiseerd door de exploitatiekosten van de organisatie structureel te verminderen, door de drastische verkleining en samenvoeging van staven en door de verdere verbetering van de doelmatigheid. Uit de Najaarsbrief was evenwel al gebleken dat, om de bezuinigingen in het Strategisch Akkoord te behalen, ingrepen in de operationele capaciteiten van de krijgsmacht in aanvulling daarop onontkoombaar zijn. De Prinsjesdagbrief treft op dit vlak nog verdergaande maatregelen. Om operationele capaciteiten waaraan in internationaal verband nog steeds grote behoefte bestaat desondanks zoveel mogelijk te ontzien, is er naar gestreefd zoveel mogelijk besparingen te behalen door vermindering of opheffing van operationele capaciteiten waaraan in het licht van de internationale veiligheidssituatie minder behoefte bestaat en door de afstoting van daardoor overbodig geworden locaties. Hierdoor wordt ook een doelmatiger gebruik van de infrastructuur bereikt.

Om een nieuw evenwicht te bereiken, worden in 2004 de volgende maatregelen uitgevoerd (of wordt een begin gemaakt met de uitvoering).

Koninklijke marine

- De operationele activiteiten van de maritieme patrouillevliegthuigen worden per 1 januari 2004 beëindigd. De tien P-3C Orions worden vervolgens verkoopt gemaakt. Het marinevliegkamp Valkenburg wordt met ingang van 2004 gesloten; er zal uitsluitend nog sprake zijn van vliegbewegingen die verband houden met het verkooptgemaakt maken van de vliegtuigen. In interdepartementaal verband wordt onderzocht hoe tijdig in een geschikt alternatief kan worden voorzien voor de uitvoering van de luchtverkenningstaken ten behoeve van de kustwachten in Nederland en in de Nederlandse Antillen en Aruba.
- Twee van de in totaal acht M-fregatten beëindigen in 2004 hun operationele activiteiten en worden uit dienst gesteld.
- Overeenkomstig de Najaarsbrief zullen de L-fregatten hun operationele activiteiten in 2004 beëindigen.
- Twee Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen hebben hun operationele activiteiten inmiddels beëindigd.
- De eerste beveiligde verbindingsmiddelen voor mondelinge communi-

catie en dataverkeer ten behoeve van het Korps mariniers worden in gebruik genomen (het eerste deel van het project Nieuwe verbindings-apparatuur mariniers).

Koninklijke landmacht

- De reserve-eenheden worden overeenkomstig de Najaarsbrief afgeschaft, met uitzondering van de Nationale reserve (Natres) en reservisten die tijdens crisisbeheersingsoperaties individueel worden ingezet op specialistische functies.
- Het aantal gevechtstanks wordt verminderd van 180 naar 110. Aangezien deze vermindering uitsluitend betrekking heeft op tanks uit het mobilisabele bestand, blijft het aantal parate tanks van de Koninklijke landmacht gelijk. Een deel van de af te stoten tanks wordt mogelijk overgedragen aan Noorwegen in het kader van een meeromvattende ruil van materieel.
- In verband met de opheffing van de staf van de 41ste Gemechaniseerde brigade, inclusief de stafverzorgingscompagnie en een deel van de logistieke capaciteit, en de sluiting van de legerplaats in Seedorf (Duitsland), wordt een begin gemaakt met de infrastructurele aanpassing van locaties in Nederland ten behoeve van de huisvesting van overblijvende eenheden van deze brigade (waaronder het pantserinfanteriebataljon). De verhuizing van deze eenheden naar Nederland begint in 2005 en wordt in 2007 voltooid, waarna de legerplaats in Seedorf wordt afgestoten.
- De «Pantser Rups Tegen Luchtdoelen» (PRTL-Cheetah) wordt vanaf 2004 afgestoten. In het kader van de luchtverdediging nieuwe stijl worden Stinger-systemen op het gepantserde voertuig Fennek en op ongepantserde voertuigen aangebracht. De basis De Peel wordt gereed gemaakt voor het nieuwe operationele verband dat wordt geformeerd uit luchtverdedigingseenheden van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht.
- In het kader van het project Vervanging pantservoertuigen worden nieuwe pantservoertuigen ingevoerd zoals het lichte bewakings- en verkenningsvoertuig van het type Fennek.
- Er wordt een begin gemaakt met de invoering van wissellaadsystemen ter vervanging van verouderde vrachtwagens.
- Tevens wordt een begin gemaakt met de uitbreiding van de parate capaciteit van het Korps commandotroepen met 80 functies en met de uitbreiding van de geniecapaciteit met 150 functies.
- Er worden geavanceerde nachtricht- en zichtmiddelen ingevoerd (€ 3,2 miljoen in 2004). Hierdoor worden de inzetmogelijkheden van te voet optredende eenheden bij verminderd zicht, zowel bij dag als bij nacht, sterk verbeterd.

Koninklijke luchtmacht

- Het aantal F-16 gevechtsvliegtuigen wordt in 2004 met vijftien verminderd, waardoor het totaal aantal toestellen daalt van 137 tot 122. Overeenkomstig de Prinsjesdagbrief zullen deze kabinetsperiode nog eens veertien toestellen worden afgestoten.
- De operationele activiteiten op de luchtmachtbasis Twenthe zullen in 2004 worden verminderd. De basis zal uiterlijk in 2007 worden afgestoten. Op de vliegbases Leeuwarden en Volkel worden aanvullende voorzieningen getroffen voor het onderbrengen van extra F-16's.
- De voorraad precisiemunitie voor F-16's wordt uitgebreid door onder meer de verwerving van «Joint Direct Attack Munition» (JDAM), waarmee met behulp van satellietnavigatie doelen onder alle omstandigheden nauwkeurig kunnen worden geraakt.

- Er worden in 2004 zes Apache gevechtshelikopters afgestoten. De gevechtswaarde van de resterende 24 helikopters wordt vergroot door de doelopsparing, doelidentificatie en de eigen veiligheid te verbeteren.
- Er worden voorbereidingen getroffen voor de verplaatsing van de transporthelikopters van de Tactische helikoptergroep van Soesterberg naar Gilze-Rijen. Deze helikopters worden tussen 2005 en 2007 verplaatst, waarna vliegbasis Soesterberg wordt gesloten. De infrastructuur in Gilze-Rijen wordt aangepast.
- De Hawk-luchtverdedigingsystemen worden afgestoten. Deze systemen worden niet vervangen en de eenheden worden opgeheven.

2. Verbetering van de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor crisisbeheersingsoperaties

Het Hoofdlijnenakkoord bevatte een intensivering ten behoeve van de verbetering van de inzetbaarheid van de krijgsmacht voor crisisbeheersingsoperaties. Deze loopt op van € 30 miljoen in 2003 tot € 100 miljoen in 2007 en is daarna structureel. Besloten is deze intensivering aan te wenden voor de versterking van de parate capaciteit en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht, voor de versterking van de strategische en tactische luchttransportcapaciteit, voor de verbetering van de commandovoering en voor de verbetering van de zelfbescherming en van de logistieke ondersteuning. De € 30 miljoen die voor deze doeleinden in 2004 beschikbaar is, wordt besteed aan:

- de uitvoering van de maatregel uit de Defensienota 2000 ter versterking van de parate pantserinfanteriecapaciteit door de oprichting van drie extra compagnieën. Dit betekent dat de vertraging met drie jaar van deze maatregel, waartoe in de Najaarsbrief was besloten, beperkt blijft tot een jaar. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de tijdens de behandeling van de defensiebegroting voor 2003 aanvaarde motie-Kortenhorst c.s. (28 600 X, nr.22) over de versterking van de parate capaciteit van de krijgsmacht. Met deze maatregel is in 2004 een bedrag gemoeid van € 1,5 miljoen;
- investeringen in het *Soldier Modernisation Programme* (SMP) om het operationele vermogen van de Koninklijke landmacht en het Korps mariniers te versterken (€ 4,8 miljoen in 2004);
- de verwerving en exploitatie van een DC-10 transportvliegtuig voor strategisch transport van personen en goederen (ongeveer € 18 miljoen in 2004). De verwerving van dit extra transportvliegtuig vergroot de Europese strategische transportcapaciteit. Het maakt het tevens mogelijk de tankercapaciteit van de KDC-10 vliegtuigen beter te gebruiken ten behoeve van de ondersteuning van jachtvliegtuigen. De verwerving van de DC-10 is des te belangrijker, omdat de F-16 jachtvliegtuigen, mede door de sluiting van de vliegbasis Twenthe, meer in het buitenland zullen moeten oefenen;
- de versterking van de inzetbaarheid van de transporthelikopters van de Koninklijke luchtmacht (€ 5 miljoen in 2004).

Aan deze maatregelen zijn ook na 2004 kosten verbonden. Alle maatregelen, die zijn mogelijk gemaakt door de intensivering uit het Hoofdlijnenakkoord, zijn volledig verwerkt in de defensiebegroting voor 2004. Zij staan uitvoeriger beschreven in de Prinsjesdagbrief.

3. Versterking van de Europese militaire capaciteiten in Navo en Europese Unie

De regering streeft naar versterking van de Europese militaire capaciteiten in het kader van de Navo en de Europese Unie. In de Prinsjesdagbrief is uiteengezet hoe voor de Nederlandse bijdrage aan de versterking van het

Europese militaire vermogen prioriteiten zijn gesteld aan de hand van de internationale behoefte en de hieraan ten grondslag liggende veiligheidsanalyse. In het Strategisch Akkoord is voor het versterken van de Europese militaire capaciteiten een structurele voorziening getroffen, oplopend tot € 50 miljoen in 2006 (de «EVDB-voorziening»). In 2004 is € 30 miljoen uit deze voorziening beschikbaar. De financiële reeksen die bij dit speerpunt horen zijn ondergebracht op beleidsartikel 11. De inspanningen zijn in 2004 gericht op:

- het nakomen van toezeggingen die Nederland heeft gedaan in het kader van het «Prague Capabilities Commitment» tijdens de Navo-Top van Praag (november 2002) en het «European Capabilities Action Plan» van de EU (eind 2001). Een overzicht van deze toezeggingen is de Kamer gezonden op 12 november 2002 (Kamerstuk 28 676 X, nr. 2). Voor enkele projecten die eerder ter hand zijn genomen, is geld gereserveerd, waarvan ook in 2004 een deel tot besteding komt. Dit betreft onder andere de plaatsing van de commandofaciliteiten op het tweede amfibische transportschip en het opleiden van 25 marechaussees voor inzet in civiele politiemissies (het tweede deel van de groep van in totaal 100 marechaussees in 2007). Voorts wordt geïnvesteerd in de verwerving van extra NBC-middelen, grondwaarneming («Alliance Ground Surveillance»/Sostar), een operationeel informatietransmissiesysteem voor de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht (project TITAAN fase II), alsmede een verder onderzoek naar onbemande verkenningsvliegtuigen (Unmanned Reconnaissance Aerial Vehicle (URAV));
- het vaststellen van een precieze bijdrage aan de «Nato Response Force» (NRF), de in oprichting zijnde snelle reactiemacht van de Navo. De omvang van de snelle reactiemacht is door de Navo vastgesteld op ongeveer 20 000 militairen met een land-, een lucht- en een maritieme component. Nederland wil daaraan een actieve bijdrage leveren. De reactiemacht moet over een hoge mate van geoefendheid beschikken en zeer snel inzetbaar zijn. Dit zal een extra beslag leggen op de eenheden die aan de reactiemacht deelnemen. Zij zullen voor de duur van een half jaar uitsluitend voor de NRF zijn geoormerkt. Om die reden moeten zij een half jaar in een vrijwel permanente staat van gereedheid zijn, waarvoor tevens een substantiële voorbereidingstijd is vereist;
- versterking van samenwerkingsverbanden met Europese partners. Dergelijke samenwerking is gericht op het doelmatiger verwerven en instandhouden van materieel, op het delen van kosten voor capaciteiten, op het «poolen» van capaciteiten en wellicht op het specialiseren in bepaalde taakgebieden. Met Duitsland wordt, naast de samenwerking in het Duits-Nederlandse legerkorpshoofdkwartier, sinds enkele jaren een omvangrijk bilateraal militair samenwerkingsprogramma uitgevoerd. Hoewel Defensie zich genoodzaakt heeft gezien terug te komen op een beginselovereenkomst met Duitsland voor de overname op gunstige voorwaarden van extra Patriot-luchtafweersystemen ter vervanging van de verouderde Hawk-systemen van de Koninklijke luchtmacht (zie de Prinsjesdagbrief), wil zij waar mogelijk gevolg blijven geven aan de aan de Tweede Kamer gestuurde intentieverklaring om de bilaterale defensiesamenwerking met Duitsland op uiteenlopende terreinen verder te verdiepen (zie Kamerstuk 28 000 X, nr. 33). De overige samenwerkingsafspraken uit de intentieverklaring, zoals die met betrekking tot luchtverdediging, luchtmobiel optreden en de bescherming tegen nucleaire, chemische en biologische wapens, zullen in overleg met Duitsland zoveel mogelijk worden uitgevoerd. Met Frankrijk wordt gezamenlijk gewerkt aan de ontwikkeling van een

onbemande vliegende verkenningcapaciteit voor de middelbare hoogte. Er zal voortdurend worden gezocht naar nieuwe mogelijkheden om met andere Europese landen de gezamenlijke Europese militaire capaciteiten te versterken, wapensystemen doelmatiger te verwerven en middelen te «poolen». Een voorbeeld hiervan betreft de voorbereiding van een eind 2003 te sluiten overeenkomst met Noorwegen. Beide landen hebben de intentie onder andere zwaar materieel en wapensystemen uit te wisselen;

- af te stoten materieel zal worden aangeboden aan de regeringen van landen die voldoen aan de criteria van het wapenexportbeleid. Om de integratie van nieuwe lidstaten in de Navo en de EU te bevorderen, heeft de verkoop aan deze landen de voorkeur;
- Defensie is via het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB) voor het eerst rechtstreeks bij het voorzitterschap betrokken en zal een actieve bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van dit beleid. De Nederlandse beleidsprioriteiten voor het EVDB vallen binnen het thema «een actief, betrokken en slagvaardig extern beleid». Nederland zal zich daarbij vooral richten op het *European Capabilities Action Plan* (ECAP) en op het intergouvernementele agentschap voor capaciteitsversterking en materieelverwerving, de *European Capabilities Development and Acquisition Agency* (ECDAA). In dit verband streeft Nederland naar synergie met het Nederlandse voorzitterschap van de *Western European Armaments Group* (WEAG) in 2003 en 2004. Uiteindelijk streeft Nederland er naar de WEAG onder te brengen bij het agentschap. Voorts hecht het Nederlandse voorzitterschap groot belang aan de verdieping van de Navo-EU relatie, onder meer op het gebied van het tegengaan van de proliferatie van massavernietigingswapens en de dreiging van terrorisme. Tenslotte richt het voorzitterschap zich op de effectieve uitvoering van crisisbeheersingsoperaties door de EU. Ten behoeve van de coördinatie is per 1 september 2003 een departementale taakgroep opgericht, die belast is met de inhoudelijke en organisatorische voorbereidingen. De taakgroep coördineert ook de intensieve samenwerking met Buitenlandse Zaken. De contouren van de Nederlandse prioriteiten zijn opgenomen in de Staat van de Europese Unie 2004 (hoofdstuk 2).

4. Bestuurlijke vernieuwing (inclusief herziening topstructuur en samenvoeging staven)

Defensie wordt de komende jaren ingrijpend gereorganiseerd. Deze reorganisatie geeft uitdrukking aan het gegeven dat de afgelopen jaren het onderscheid tussen krijgsmachtdelen minder belangrijk is geworden en de gezamenlijkheid steeds meer voorop is komen te staan, zowel in operationele zin («jointness») als in de ondersteuning en het beheer («paars»). Ook openheid en aandacht voor de bestuurlijke en maatschappelijke omgeving waarin de krijgsmacht functioneert, zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Over de hoofdlijnen waarlangs de topstructuur van Defensie wordt herzien, bent u op 28 mei jl. per brief ingelicht. In 2004 zullen de eerste gevolgen hiervan merkbaar zijn.

Hoofdpunten in deze bestuurlijke vernieuwing zijn een duidelijke scheiding tussen beleid, uitvoering en toezicht alsmede de versterking van de positie van de chef Defensiestaf, zowel wat betreft de operationele inzet van militaire eenheden als de defensieplanning. Onder de secretaris-generaal en naast de chef Defensiestaf en de directeur-generaal Financiën en Control zijn hoofddirecties in oprichting voor algemene beleidszaken, voor personeelsbeleid en voor materieelbeleid. Op grond van een nieuw besturingsconcept voor de defensieorganisatie zal zowel de herinrichting

van de beleidsdirecties en de defensiestaf op het kerndepartement, als de inrichting van de ondersteunende eenheden die defensiebreed diensten gaan leveren in 2004 gestalte krijgen.

Ook in de verhouding van het kerndepartement tot de krijgsmachtdelen zal veel veranderen. Defensieplannen worden met ingang van 2004 niet per krijgsmachtdeel, maar integraal, onder leiding van de chef Defensiestaf, opgesteld. Op operationeel gebied zal een vergelijkbare koers worden gevolgd. Het Defensie operatiecentrum (DOC) zal in dienst worden gesteld en de situatiecentra bij de bevelhebbers worden opgeheven. De chef Defensiestaf zal uiteindelijk – in ieder geval binnen deze kabinetsperiode – een directe bevelslijn onderhouden met de commandant Zeemacht van de Koninklijke marine, de commandant Operationeel commando van de Koninklijke landmacht en de Commandant Tactische Luchtmacht van de Koninklijke luchtmacht. De huidige functies van de bevelhebbers van de Koninklijke marine, de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht houden op te bestaan. De bevelhebbers zullen in de overgangperiode hun taken op het gebied van opleiding, gereedstelling, instandhouding en nazorg overdragen aan hun operationele commandanten of aan de Centrale organisatie.

Overeenkomstig de Najaarsbrief zullen de staven de komende jaren in het kader van de bestuurlijke vernieuwing ingrijpend worden gereorganiseerd en met een derde worden verkleind. Het gaat om de vermindering van 2 000 van de in totaal 6 000 staffuncties bij de staven in de periode tot 2006. Deze afslanking wordt ook in 2004 voortvarend ter hand genomen. In 2003 zijn al maatregelen genomen om de staven versneld met ongeveer zeshonderd functies te reduceren (zie de brief van de staatssecretaris, Kamerstuk 28 600 X, nr. 42, d.d. 3 april jl.). De hiermee samenhangende organisatorische maatregelen worden per 1 januari 2004 uitgevoerd. In 2004 zullen nog eens 365 staffuncties worden opgeheven als gevolg van organisatorische maatregelen op het gebied van het beheer van personeel, financiën, informatievoorziening, vastgoed en geneeskundige voorzieningen.

Naast de verkleining en de samenvoeging van de staven wordt ook op andere terreinen, vooral die van de ondersteuning en de infrastructuur, alles in het werk gesteld om de doelmatigheid verder te vergroten door meer marktconform te werken. Wij hechten hieraan bijzonder belang. Hoe meer immers op dit vlak wordt bezuinigd, hoe minder maatregelen ten koste hoeven te gaan van de operationele capaciteiten van de krijgsmacht. Er wordt een groot aantal doelmatigheidsmaatregelen in de ondersteunende sector uitgevoerd of in gang gezet. In 2004 gaat het om de volgende maatregelen:

- een doelmatigheidswinst van vier procent bij de Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen (DGW&T), dit levert in 2004 € 0,8 miljoen op;
- rationalisatie van de (militaire) vertegenwoordigingen in het buitenland en bij internationale organisaties;
- vermindering van het aantal functies in de militaire muziekkorpsen (50 vte'n);
- oprichting van één Defensie horeca organisatie (DHO) (120 vte'n);
- de Defensie Telematica Organisatie (DTO) zal meer dan voorheen marktconform werken.

De doelmatigheid zal verder worden bevorderd door de invoering van competitieve dienstverlening (CDV). In 2004 beginnen er CDV-trajecten voor het hogere onderhoud bij onder meer de Mechanisch centrale

werkplaats (MCW), waar het groot materieel van de Koninklijke landmacht wordt onderhouden, en bij het Marinebedrijf, het onderhoudsbedrijf van de Koninklijke marine. Ook wordt een CDV-toets uitgevoerd op de bestaande dienstverlening op het gebied van vastgoed, ruimtelijke ordening en milieu bij zowel de DGW&T als de andere defensie-onderdelen. Tevens worden studies verricht naar de mogelijkheden van publiekprivate samenwerking (PPS) op het gebied van ICT.

Voorts zal de volledige personele capaciteit van een defensieonderdeel worden gekoppeld aan arbeidsplaatsen. In de toekomstige formatie van een defensieonderdeel zullen zowel arbeidsplaatsen zijn opgenomen voor personeel dat op een functie zit, als voor personeel dat een initiële opleiding volgt. De formatie wordt dus in balans gebracht met de begrotingssterkte. Deze nieuwe werkwijze wordt in deze begroting al gehanteerd (zie ook de Personeelsbrief die u gelijktijdig met deze begroting ontvangt).

5. Verdieping van de samenwerking met civiele autoriteiten in Nederland

De toegenomen terroristische dreiging, het beroep dat in uiteenlopende omstandigheden op de krijgsmacht wordt gedaan voor (bijzondere) bijstand en steunverlening alsmede de toegenomen inzet van de Koninklijke marechaussee leiden ertoe dat het belang van de derde hoofdtak van de krijgsmacht – de ondersteuning van civiele autoriteiten – de afgelopen jaren belangrijk is toegenomen. Door de kwetsbaarheid van onze complexe open samenleving en de mogelijke ontwrichting door terroristische aanslagen is de samenhang tussen interne en externe veiligheid versterkt. Ook in de toekomst zal op Defensie herhaaldelijk een beroep worden gedaan, aangezien de krijgsmacht beschikt over specifieke kennis, vaardigheden en middelen die in uiteenlopende situaties ter ondersteuning van de civiele autoriteiten kunnen worden ingezet.

De maatregelen uit het «Actieplan terrorismebestrijding en veiligheid» (oktober 2001) en het rapport van de taakgroep «Defensie en terrorisme» (januari 2002), die de regering na de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten heeft getroffen, zullen ook in 2004 verder worden uitgevoerd. In 2004 is voorts sprake van de volgende activiteiten:

- om de mogelijkheden en de omvang van de ondersteuning te inventariseren, hebben de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie in 2002 het project «Civiel-Militaire Bestuursafspraken» (CMBA) in het leven geroepen. In het kader van dit project worden de afspraken geïnventariseerd die betrekking hebben op de inzet van de krijgsmacht bij rampenbestrijding, steunverlening ten behoeve van het openbaar belang en de militaire bijstand in het kader van de Politiewet 1993. Ook wordt bezien hoe de bestaande afspraken moeten worden aanpast. De eerste, inventariserende fase is inmiddels beëindigd. De aanbevelingen uit deze fase zullen worden uitgewerkt. Het gaat onder meer om het verwerven van meer inzicht in de bij de krijgsmacht voor civiele doeleinden bestaande capaciteiten, het maken van sluitende procedurele afspraken en het ontwikkelen van een gemeenschappelijk oefenbeleid. In verband hiermee zal Defensie tevens meer aandacht besteden aan de rol die het Korps Nationale Reserve (Natres) daarbij kan spelen;
- Defensie is nu reeds vertegenwoordigd in een reeks interdepartementale projecten waarvan de werkzaamheden gevolgen kunnen hebben voor de inzet van de krijgsmacht ten behoeve van de nationale veiligheid. Het gaat onder meer om het rijksbrede project «NBC-

terrorisme» en het project «Bescherming vitale infrastructuur», dat in 2004 een samenhangend pakket van maatregelen ter bescherming van de infrastructuur van de overheid en het bedrijfsleven zal presenteren. Ook in het kader van de «strategische functie rijksbreed» zal aandacht worden besteed aan de gevolgen van de toenemende samenhang tussen interne en externe veiligheid. Defensie zal in 2004 aan het overleg en de beleidsontwikkeling in deze organen een actieve bijdrage leveren.

Financiële gevolgen van het Defensiebeleid

Om de aansluiting van de begroting 2004 met de begroting 2003 (in totalen) mogelijk te maken, is hieronder een overzicht opgenomen met de mutaties. De financiële gevolgen van het beleid, in een meerjarig perspectief, worden nader toegelicht in de Prinsjesdagbrief.

Bedragen x € 1 miljoen

TOTAAL DEFENSIE	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Standen ingediende ontwerp 2003	7 524,0	7 311,7	7 283,0	7 273,1	7 165,1	7 137,5
Nota van wijziging		- 3,7	- 3,7	- 3,7	- 3,7	- 3,7
Gewijzigde stand OB 2003	7 524,0	7 308,0	7 279,3	7 269,4	7 161,4	7 133,8
Najaarsnotamutaties 2002	- 121,0					
Slotwetmutaties 2002	- 17,3					
<i>Beleidsmatige mutaties</i>						
Bijdrage in verband met Irak		16,5				
Enveloppe Veiligheid SA			4,0	9,0	13,0	13,0
Overheveling naar/van andere departementen		22,3	6,1	6,6	6,6	5,1
Herfasering SDD		17,1	11,0	- 0,4	- 10,8	- 9,1
Aanpassing taakstelling TNO		1,8	2,9	4,1	4,6	4,6
Taakstelling Hoofdlijnenakkoord						
- Inhuur externen			- 10,3	- 13,6	- 13,6	- 13,6
- Taakstelling subsidies			- 1,2	- 2,1	- 2,1	- 2,6
- Taakstelling additionele efficiency			- 0,1	- 0,2	- 0,2	- 0,4
- Doorwerking WW-maatregel				- 0,5	- 1,0	- 1,9
- Taakstelling additionele efficiency ZBO's				- 0,2	- 0,2	- 0,2
- Inhouding prijsbijstelling			- 50,0	- 49,7	- 49,6	- 49,0
Doorwerking Hoofdlijnenakkoord						
- Inhuur externen		- 2,0				
- Taakstelling subsidies		- 0,1				
- Taakstelling niet-belastingontvangsten		- 3,8				
- Inhouding prijsbijstelling		- 50,0				
Ramingsbijstelling verkoopopbrengsten			65,7	129,9	124,5	177,6
Enveloppe Veiligheid			30,0	50,0	80,0	100,0
Intertemporele compensatie	- 134,0		100,0	34,0		
Overheveling KWNA naar BZK	- 15,2		- 8,1	- 8,1	- 8,2	- 8,2
Totaal beleidsmatige mutaties		- 147,4	150,1	158,8	143,0	215,3
<i>Technische mutaties</i>						
Doorwerking eindejaarsmarge		84,8				
Loonbijstelling		165,3	145,3	144,4	145,0	145,5
Prijsbijstelling		83,3	83,3	83,0	82,6	81,6
Rentecompensatie vermogensconversie agentschapen	- 0,5		- 0,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5
Ramingsbijstelling ontvangsten	1,4		6,6	6,0	5,9	2,6
Ramingsaanpassing niet-relevante uitgaven	- 56,0		3,9	40,3	12,7	6,5
Totaal technische mutaties		278,3	238,5	273,1	245,5	235,7
Ontwerpbegroting 2004	7 385,8	7 438,9	7 667,9	7 701,5	7 550,0	7 584,8

Toelichting mutaties*Algemeen*

Naast de verwerking van de taakstellingen zijn binnen de defensiebegroting ombuigingen nodig gebleken om ontstane exploitatietekorten te financieren en de exploitatiekosten van de organisatie structureel te verminderen. Ombuigingen zijn ook nodig om de voorgenomen investeringen te waarborgen en ruimte voor nieuwe investeringen te scheppen. Voor het jaar 2004 belopen deze ombuigingen € 215 miljoen.

Beleidsmatige mutaties

Overhevelingen naar/van andere departementen

Dit betreft een bijdrage van het ministerie van Justitie in verband met de intensivering van de aanpak van drugskoeriers, een bijdrage ten behoeve van het opzetten door de MIVD in samenwerking met de AIVD van satellietinterceptie en een bijdrage aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor de start van cryptofaciliteiten.

Herfasering SDD

De in het Strategisch Akkoord opgelegde korting inzake de SDD-fase voor de JSF, als gevolg van een meevallende dollarkoers, is in lijn gebracht met de daadwerkelijke vrijval van het berekende voordeel.

Aanpassing Taakstelling TNO

De in het Strategisch Akkoord opgelegde korting inzake te verlenen subsidies is aangepast voor de subsidies, welke door tussenkomst van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, worden verleend aan TNO.

Enveloppe Veiligheid SA

Eén van de intensiveringen van het Strategisch Akkoord betrof de Enveloppe Veiligheid. Deze gelden zijn onder meer bestemd voor de verbetering van de samenwerking van politie met douane en marechaussee.

Taakstelling Hoofdlijnenakkoord/Doorwerking Hoofdlijnenakkoord

De in het Hoofdlijnenakkoord neergelegde maatregelen zijn, met een doorwerking naar de begroting 2003, verwerkt in de budgetten van de defensieonderdelen als onderdeel van de totale budgettaire problematiek. De gelden uit de Enveloppe Veiligheid ten behoeve van de «Verbetering inzetbaarheid vredesoperaties» zijn reeds toegevoegd aan de Defensiebegroting en toegekend aan de daarvoor in aanmerking komende defensieonderdelen.

Ramingsbijstelling Verkoopopbrengsten

Als gevolg van de maatregelen die zijn genomen ter oplossing van de taakstellingen die zijn neergelegd in zowel het Strategisch als het Hoofdlijnenakkoord, zal een grote hoeveelheid strategisch en niet-strategisch defensiematerieel overtollig worden. Het defensiebudget is met de verwachte opbrengsten bijgesteld.

Intertemporele compensatie

Aangezien nu reeds voorzienbaar is dat gelden bestemd voor EVDB en de Koninklijke luchtmacht niet meer tot besteding worden gebracht in 2003 doch in latere jaren, is overeengekomen om nu reeds een herfasering in de tijd van deze budgetten aan te brengen.

Overheveling KWNA naar BZK

In de Rijksministerraad is overeengekomen dat de uitgaven voor de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba, voor zover niet betrekking hebbend op de inzet van defensiemiddelen, niet langer door Defensie zullen worden geraamd en verantwoord, doch door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Technische mutaties

De belangrijkste technische mutaties betreffen de uitdeling van de loonbijstelling 2003, de uitdeling van de prijsbijstelling, de toevoeging, conform de systematiek van de eindejaarsmarge, van de niet in 2002 tot aanwending gekomen gelden (waaronder een deel van het EVDB-budget) en de verhoging van het uitgavenbudget als gevolg van hogere ontvangsten dan voorzien. De uitdeling van de prijsbijstelling is in het overzicht opgenomen alsof deze voor de volle 100% door het ministerie van Financiën is uitgekeerd. Het niet-uitgekeerde deel (60%) is opgenomen onder de «Taakstellingen Hoofdlijnenakkoord». Daarnaast heeft een bijstelling plaatsgevonden van de niet-relevante ramingen in verband met de kapitaaldekking prepensioenen.